
Tanulmányút Dániában. A német kisebbség pedagógusképzése, óvodái és iskolái

Márkus Éva

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Az Erasmus+ oktatói, de nem oktatási, hanem képzési célú mobilitással jártam 2024. májusban Dániában. Az ottani kisebbségi pedagógiával foglalkozó központ vezetőjét, Camilla Hansent látogattam meg. Dániában is él német kisebbség, akiknek hasonlóan a magyarországi németekhez, joguk van iskolákat és óvodákat fenntartani. Hasonlóan a hazai helyzethez, ezeket az intézményeket nemcsak a német kisebbség, hanem a dán többség gyermekei is látogatják. A többnyelvűséggel kapcsolatban hasonló 'problémák' merülnek fel, mint Magyarországon. Például a szülők félelmei, hogy árt a gyerekeknek, ha több nyelvet, illetve több nyelven tanulnak. Ezzel szemben az igazság éppen az, hogy jobb képességűek azok a gyerekek, akik több nyelvvvel kerülnek kapcsolatba már gyermekkorban: például jobb a problémamegoldó képességük. Tévhit csupán, hogy nehezebb dolguk van az iskolában, nehezebben veszik az akadályokat, problémáik vannak. A tévhitekről és a tudományos ellenérvekről egy közérthető posztert is készítettek, amit kifüggesztenek a német kisebbség dániai óvodáiban és iskoláiban. Külön poszter készült a szülőknek, a gyerekeknek és a pedagógusoknak is.

Az ELTE TÓK UC SYD nevű partnerintézménye Dél-Dániában helyezkedik el. Itt élnek a német kisebbség tagjai. Az UC SYD egyik kampusza az Aabenraa nevű kisvárosban található, zöld környezetben (1. kép)

1. kép

Az UC SYD épületei, Aabenraa

Az aabenraai új kampuszon van nővérképzés és szociáliskoordinátor-képzés, valamint óvóképzés. A jól felszerelt épületben van minden szükséges eszközzel ellátott színházterem ('fekete szoba', lásd 2. kép), kihúzható lelátóval, van zeneterem hangszerekkel (3. kép) és van természettudományos terem (4. kép).

2. kép

A 'fekete' szoba

3. kép

Zeneterem az aabenraai kampuszon

4. kép

A természettudományi terem

Van egy a LEGO®-gyár által finanszírozott barkács- és játéktér is (5. kép), asztalos padokkal és különböző dobozokkal, amelyekben tematikusan ösz-

szeállított tárgyak és eszközök vannak, például minden, ami a tábortűzhöz kell. Ezeket a dobozokat aztán a pedagógus magával viheti az osztályokkal történő játékokhoz, különböző foglalkozások tartásához a szabadban vagy az osztályteremben. Nincs szükség hosszas keresgélésre, egy-egy témához minden kényelmesen össze van készítve.

5. kép

A „LEGO”-terem

A kertben, a kampusz épületeit körülvevő udvaron rengeteg hely van, padokkal, magaságásokkal (6. kép), amiknek a gondozásában mindenki részt vesz. A fűvet és a gázt a biodiverzitás érdekében nem vágják, vagy csak egy sávban, hogy ott lehessen közlekedni.

6. kép

Magaságások a kertben

Ami jelenleg még nincs a kampuszon, de szeretnének, az egy óvodai gyakorlati szimulációs terem. Egy berendezett óvodai csoportszoba, ahol a hallgatókkal életközeli helyszínen gyakorolhatnának, és ahová esetenként óvodás gyerekeket is meghívnának. A nővérképzésnek van már ilyen gyakorlati helyszíne a kampuszon, két, a valósághoz nagyon hű kórházi szobát is berendeztek ágyakkal és felszereléssel, ahol a hallgatók gyakorolhatnak.

Jól felszerelt a kampusz, de a kollégák elmondása szerint egyre kevesebb a hallgató, mert nincs presztízse a pedagógus szakmának. Csökkennek a pénzügyi támogatások is – ez egyébként nem látszott a vadonatúj kampuszon, ahová most költöztek. Ízlésesen berendezett hallgatói tereket láttam (7. kép).

7. kép

Hallgatói közösségi tér a kampuszon

Egy hatalmas tornaterem is helyet kapott az egyik épületben, lelátóval, ami leválasztható egy üvegfalal a tornateremről, és így a tornaterem szemináriumi teremként használható, a lelátó pedig hallgatói térként (a 8. képen jobbra látható a lelátó rész, a 9. kép pedig az üvegfalon át a tornatermet mutatja). A szelektív hulladékgyűjtésre is nagy hangsúlyt fektetnek (1. 10. kép).

8. kép

A lelátó hallgatói térként is használható

9. kép

A tornacsarnokot éppen szemináriumi teremként használják – az üvegfal elmozdítható

10. kép

Szelektív hulladékgyűjtés a kampuszon

Az oktatásszervezést illetően: több héten át hibrid oktatás van, havonta egyszer jönnek be a hallgatók a főiskolára, a fennmaradó időben önállóan tanulnak otthon a megadott szakirodalomból, igény szerint online konzultációkkal tarkítva. A nagyobb városok jellemzően elszívják a hallgatókat Aabenraából, ami problémát jelent nekik. Találkoztam egy nálunk is jellemző problémával: a dániai hallgatók sokszor nem mennek el a számukra nagy energiák befektetésével megszervezett külsős programokra – ami persze kellemetlen a programot szervező oktatónak. Aki viszont a hallgatók közül ott van a programon, az végül nagyon hálás a külsős programokért. Az UC SYD intézményben csak BA képzés folyik, az MA képzéseket a nagyobb egyetemek kínálják (Koppenhága, Aarhus).

Lehetőségem nyílt a hallgatói terek mellett az oktatói közösségi tereket is megismerni (12. kép). Oktatói tárgyalók is rendelkezésre állnak különböző értekezletek megtartására (13. kép). Ezekben az asztalok és székek mellett nagyképernyős televízió is segíti az oktatók dolgát, ha például egy prezentációt szeretnének kivetíteni az értekezlet résztvevőinek. Ezen kívül van oktatói konyha is mosogatóval, tányérokkal, poharakkal, hűtőszekrényvel, mosogatógéppel és profi kávéfőző géppel. Az oktatók számára fontos a környezettudatosság és a környezetvédelem is. Használt tárgyaikat árulják egymás számára jelképes összegért (11. kép).

11. kép

Az oktatók second hand akciója egymás számára

12. kép

Oktatói közösségi tér

13. kép

Oktatói tárgyaló

A német kisebbségnek jól kiépített jogai vannak Dániában, ebben hasonlít a helyzet Magyarországhoz, de nincsenek például kétnyelvű helységnév táblák, mint ahogy ezt megszoktuk Magyarországon. Ugyanez a helyzet fordítva is a dán kisebbséggel Németországban. Mind a dán, mind a német kisebbség tagjai nagyon jó viszonyban vannak egymással, ugyanolyan jól beszélik egymás nyelvét, így nem meglepő az a gondolat, hogy jónak tartanak, ha nem csak egy identitása lehetne egy embernek, hanem több is egyidejűleg, egyfajta hibrid-identitás, akár egymást át is fedő különböző identitások, ugyanígy a különböző nyelvek is nem feltétlenül elkülönülten, hanem egymásba folyva, egymást átszöve lehetnének jelen a kisebbség tagjainak életében.

Látogatás a német óvodában Aabenraaban

A meglátogatott óvoda honlapja: <https://kindergarten-apenrade.dk/kindergarten-juergensgaard/>. Aljoscha Heitsch, az óvodavezető mutatta be nekem az óvodát. A dániai Aabenraa tengerparti kisváros neve németül Apenrade.

14. kép

A német óvoda épülete¹

Az óvoda épülete egy régi villaépület (14. kép). 0–6 éves gyerekek járnak az óvodába. Ennek megfelelően a magyar bölcsőde (0–3 év) és óvoda (3–7 év) összevont formájára emlékeztet. Van emiatt egy pelenkázóhelyiség (15. kép) is az intézményben. Nem csak a német kisebbséghez tartozók, hanem dán gyerekek is járnak a német óvodába. Mindenki azon a nyelven beszél, amin éppen kedve tartja. A pedagógusok alapvetően egynyelvűen, németül beszélnek a gyerekekhez, de ha például vigasztalni kell, akkor a dán nyelv használata is megengedett. A gyerekekre egyáltalán nem szólnak rá, ha nem németül válaszolnak egy németül feltett kérdésre, hanem dánul.

15. kép

Pelenkázószoba

¹ <https://kindergarten-apenrade.dk/kindergarten-juergensgaard/>

A pedagógusok alapvető célkitűzése, hogy a gyerekek jól érezzék magukat az óvodában. Minden nap kint vannak a gyerekek a szabadban. Hetente járnak úszni is. Hatszemélyes személyszállító-kerékpárokkal viszik őket a pedagógusok vagy a tengerpartra, vagy a közeli erdőbe (l. 16. kép) kirándulni.

16. kép

A személyszállító kerékpárok

A 0–3 éves korcsoportban nagyjából 3 gyerekre jut egy felnőtt, a 3–6 éveseknél körülbelül 6 gyerekre jut egy felnőtt. A 17. kép mutat be egy csoportszobát, ahol még etetőszékekben ülnek a kisebb gyerekek étkezéskor (l. 18. kép).

17. kép

Az egyik csoportszoba, amit a kisebbek (0–3 évesek) használnak

18. kép

A helyi, dán gyártású etetőszékek

A gyerekek kedvük szerint, szabadon mozognak a házban és az udvaron is. Nincs helye a parancsolgatásnak és a megmondásnak. A házban különböző funkciójú termek állnak rendelkezésre, így van például tornaterem, rajzterem, meseszoza, étkező és alvóruész is az egyes csoportszobák mellett. A padlásterben helyezkednek el az irodák és a személyzet pihenőtere. Ide a gyerekek nem mehetnek fel.

A 0–2 évesek skandináv minta szerint a szabadban alszanak a saját babakocsijukban, saját takarójukkal, hogy az ismerős szag nyújtotta biztonságban érezhessék magukat. A kicsik, amikor helyszínt, csoportszobát változtatnak, mindig kapnak egy fényképet a kezükbe, ami alapján könnyebben megértik, hogy mi történik a következőkben, hova mennek, mi következik. A gyerekek a korábbiakban leírt körülmények és elvek miatt nyitottak, jókedvűek, nyugodtak és elégedettek. Alvásra nem kényszerítenek egy gyereket sem. Aki nem tud aludni, az csupán pihen. Az intézmény büszke rá, hogy saját konyhában főznek a gyerekeknek, akik reggelit, meleg ebédet, és délután gyümölcsöt és szendvicset is kapnak.

A 19. képen bemutatott hívogatóan berendezett olvasósarokban 2–4 gyerekek fér el kényelmesen. Nekik olvas az óvodapedagógus. Egy idő után a gyerekek is beleszólnak az olvasásba, bekapcsolódnak a mesélésbe, sőt, végül önállóan elő is adhatják a mesét a társaiknak.

19. kép
Olvasósarok

A korai literációt szolgálják az óvodában a falakon elhelyezett kétnyelvű (német–dán) feliratok (20. kép). Bár olvasni még nem tudnak a gyerekek, a pedagógusok mégis fontosnak tartják, hogy a kicsik lássák ezeket a kétnyelvű feliratokat, szokjanak hozzá a betűk, szóképek látványához.

20. kép
Kétnyelvű (német–dán) feliratok az óvodában

Látogatás a német iskolában (Deutsche Privatschule Apenrade, l. 21. kép)

A német iskola honlapja: <https://deutscheschuleapenrade.dk/>. A dán szülők sokszor azért választják a német iskolát és óvodát, mert általában kisebbek a csoportlétszámok, mint a dán iskolákban, óvodákban. Sokan értékelik azt is, hogy a gyerekük megtanul egy másik nyelvet.

21. kép

Deutsche Privatschule Apenrade

A privat szó az iskola nevében nem azt jelenti, hogy nem állami lenne az iskola. Dániában lehetőség van egyébként az otthoni oktatásra is a szülők részéről. Nem ragaszkodnak a gyerekek intézményes oktatásához. Ezeket a formákat hívják hagyományosan Freischule vagy Privatschulénak. Így ragadt ez a név a német iskolán. De ez a német iskola ugyanúgy állami normatívát kap a gyerekek után, mint a dán iskolák. Mindig van valamekkora forrás az épületkarbantartásra is, pl. tetőcsere, falfestés, aszfaltjavítás az udvaron vagy új épületrész felhúzó. A gyerekek kívánsága is számít a beruházásoknál, például dönthetnek, hogy milyen padokat szeretnének a saját osztálytermükben; vagy az egyik földszinti fejlesztő teremben a gyerekek például szerették volna, ha az ablakon keresztül közvetlenül kimászhatnak az udvarra, így kaptak oda egy lépcsőt (22. kép), amin könnyebben fel tudnak mászni az ablakig.

22. kép

Az ablakhoz vezető lépcső

Catarina Bartling (Schulleiterin / Realschullektorin) az iskola vezetője, ő mutatta be nekem az iskolát. Az iskolában 0–10. osztályig tanulnak a gyerekek. A 0. osztály az átmenet az óvodából. 2–3 évig tanulnak írni, olvasni, és érdekes, hogy egyidejűleg tanulják a német és a dán ábécét. Magyarországon ezzel szemben a német nemzetiségi iskolákban a gyerekek először magyarul tanulnak meg magabiztosan írni és olvasni, és csak utána tanulják meg a német ábécét.

Meglepő, de Dániában nincs bukás. A 9. osztály végén sem lehet megbukni. A kapott végbizonyítvány sem jelenti azt, hogy ha rosszul sikerül, akkor nem mehet valaki gimnáziumba, mert ha szeretné, akkor minden gyereknek joga van hozzá, hogy kijavíthassa a jegyeit, amihez segítséget is kap, például a 'ráadás' 10. osztályban. Vannak kimondottan olyan iskolák, akik csak erre a 10. osztályra specializálódtak. A másik útja a javításnak, hogy a 9. osztályt végzett gyerek gimnáziumi felvételi vizsgát tehet. Hiszen minden gyereknek lehet rossz napja. Ha a vizsga napján éppen rossz passzban volt, akkor a felvételin van lehetősége bizonyítani a képességeit. Minden gyereknek alapvetően van lehetősége fejlődni, kap segítséget is hozzá, például privát konzultációk formájában, vagy a plusz 10. év beiktatásával. 16 éves korig kell tanulniuk, addig tart a tankötelezettség, de utána kötelezően valamilyen szakképzettséget kell szerezniük 25 éves korukig. Ehhez is kapnak az államtól segítséget. Például mindenkinek van egy ún. képzési koordinátora. A 9., illetve 10. osztály után mehetnek gimnáziumba vagy szakközépiskolába. Utána következik az egyetem, ami mindenki számára ingyenes, sőt, az állam fizet a hallgatóknak ösztöndíjat, mindenki ugyanannyit kap, függetlenül a tanulmányi eredménytől. (Az a különbség csupán, hogy valaki otthon lakik-e még vagy már nem.)

A német iskolában egy mágnesábrán (23. kép) jelzik a tanárok, hogy ki tartózkodik éppen az iskolában, és ki van épp külső programon. Így az iskolavezető rögtön látja, kit hol talál meg a munkatársak közül.

23. kép

A jelenléti tábla

Kevés az iskolában a frontális tanítás, sok viszont a játék, a rajzolás, az olvasás, a szabadban levés, mozgás, a szociális képességek fejlesztése. Ezt büszkén mesélte az igazgató, hogy a gyerekek a végzés után is összetartanak, akár az egyetemen is megismerik és segítik egymást. A dán iskolákban nem tesznek különbséget a gyerekek között a teljesítményük (osztályzataik) alapján. Minden gyerek egyenlő. Megértik és elismerik, hogy mindenki a saját tempójában fejlődik az egyes tantárgyakban. Van, aki később érik be, de mindenkiben becsülik a saját személyiségét és a dicsérik a fejlődést.

Egy ún. Alkalear dán módszerrel tanulnak írni a német iskolában, amivel nagyon meg vannak elégedve a pedagógusok (AL-KA-LÆR <https://alkalaer.dk/Default.aspx>, <https://alkalaer.dk/Metode.aspx>.) Az iskolában játékosan fejlesztik a képességeket (pl. l. 24. kép).

24. kép

Szorzóábra-szőnyeg

Nagyon fontos a dán iskolákban a gyermekek iránti bizalom. Az iskola óriási, több épületből áll, és az iskolát körülvevő udvar is hatalmas. Kerítés nem, vagy csak lazán veszi körbe, például alacsony bokrok formájában. A gyerekek kint vannak az udvaron, és a tanítók, tanárok nem félnek, hogy valamelyikük elmegy vagy eltűnik, mert megbíznak bennük. Csak a legkisebbeknek van saját udvaruk. A 7. osztályosok már el is hagyhatják az iskola területét, kimehetnek a közeli benzinkútra vásárolni, ha valamire szükségük van.

25. kép

A 3. osztályosok folyosórészlete

Az iskolai nap 8 órakor kezdődik, és az első 20 percben az egész iskola sétál, tanárok, diákok, igazgató együtt, és közben beszélgetnek egymással. Így nyugtatják le a gyerekeket a reggeli, családi élet jelentette stressz után. Mivel sokat esik az eső Dániában, a gumicsizmák gyakran előkerülnek séta idején (lásd 25. kép). Ez után a séta után jön a tanítás. A nagyobbaknak délelőtt 90 perces óráik vannak 25 perces szünetekkel, délután 45 perces óráik. A kicsiknek öt órájuk van, de a pedagógus dönti el, hogy milyen tananyaggal milyen arányban foglalkoznak az adott napon. Tehát nincsenek szigorúan különválasztott 45 perces órahatárok.

A kicsik számára még pihenőtér is vannak, ha elfáradnának (26. kép). Ezek függönnyel elválasztható, elsötétíthető, matracral és párnákkal berendezett terek.

26. kép*Pihenősarok a kisebbeknek*

A 27. kép mutatja a 2. osztályosok termét, a falakon a betűk képével, állatokat ábrázoló poszterrel, külön parafatáblán látható a napirendjük, és, hogy éppen melyik gyerek milyen közösségi feladattal van megbízva. Minden teremben láttam a hagyományos fekete, krétás tábla mellett modern, digitális táblát is (l. még 32. kép).

27. kép*A 2. osztályosok terme*

A 28. kép mutatja színes, laminált papírlapokon a második osztályban be-tartandó közös szabályokat, például, hogy jelentkezni kell, ha valaki szólni szeretne, hogy türelmesen meg kell hallgatni a másikat, hogy a szemetet a szemeteskosárba kell dobi, hogy barátságosan, kedvesen kell bánni a másik gyerekekkel, és segíteniük kell egymásnak.

28. kép

Szabályok a 2. osztályban

A bizonyítványokról: eleinte csak olyan bizonyítványt kapnak a gyerekek, amiben a pedagógusok több oldalon keresztül értékelik a teljesítményüket a különböző kompetenciaterületeken úgy, hogy egyszerűen csak be kell jelölniük a megfelelő, a gyermek adott állapotára illő leírást. Később már van egy hat fokozatú osztályzatos értékelés, előbb a német jegyrendszer, majd a dán értékelési, bonyolultabb osztályozási rendszer szerint. Az értékelésről, az osztályzatokról bővebben itt ír a német iskola: <https://deutscheschule-apenrade.dk/zeugnisnoten/>.

Ugyan német az iskola, de mégis dán tankönyveket használnak, hogy ne legyen probléma az egyes tantárgyak szakszókincsével egyik nyelven sem – a későbbi, például egyetemi tanulmányok miatt. Sok tanár az észak-német Flensburgból érkezik az apenradei német iskolába, akik Flensburgban tanul-tak az egyetemen. Dániában nincs külön nemzetiségi pedagógusképzés, csak bizonyos kurzusokon érintik a témát. Olyan tanárokat vesznek fel a német iskolába, akik anyanyelvi szinten beszélnek a német nyelvet. Mivel a dán nyelv oktatása is kötelező, természetesen vannak dán tanárok is, de jellemzően olyanok, akik beszélnek németül, mert így könnyebben beilleszkednek a tan-tesztületbe.

Külön szabadidős programot is kínál az iskola tanítás után, ez az SFO (Schulfreizeitordnung), illetve a KiM (Kind im Mittelpunkt = a gyermek a középpontban). Saját épületük és játszóterük is van az iskola épülete mellett (28. kép).

29. kép

KiM (Kind im Mittelpunkt = gyermek a középpontban) épülete és játszótere

A látogatásom napján egyébként délelőtt az egész iskola a tengerparton volt, ott sportoltak. A gyerekek nem kapnak ebédet az iskolában, hanem 1-1 szendvicset hoznak magukkal, amit az ebédszünetben fogyasztanak el. A szociális készségek fejlesztése érdekében a negyedik osztályosok mentorálják mindig a legkisebbeket, a 0. osztályosokat. Segítenek nekik, kísérik őket.

Van az iskolában egy kiválóan felszerelt tankonyha is (30. kép), mert az egyik választható tantárgy – amit sok diák választ, a másik kettő a zene és a képzőművészet – a táplálkozás és a főzés, sütés. Megtanulják a helyes, egészséges táplálkozás alapelveit, és sütni, főzni is megtanulnak, sőt, a vizsgán megadott szempontok szerint össze kell állítaniuk egy menüt, amit meg is kell főzniük, majd egy másik teremben meg is kell teríteniük, és ott szépen tudniuk is kell tálalni az elkészített ételeket.

30. kép*A tankonyha*

A szülők számára a honlapon egy hasznos brossúra is található, amiben informálják őket a két- és többnyelvűségről, annak előnyeiről, a sokszor fennálló tévhitokról és a nyelvi fejlesztés lehetőségeiről: https://dssv.dk/wp-content/uploads/2023/06/Ratgeber-Sprachfoerderung-fuer-Eltern_deutsch.pdf.

A 31. kép azt mutatja, milyen fontos az iskola és a tanító, tanár számára, hogy a gyerekek tudassák a többiekkel, milyen hangulatban érkeztek az iskolába, és hogyan változik ez a nap folyamán. Egy apró tárgyat kell elhelyezniük az öt hangulatjel közül azon, amilyen hangulatban éppen az adott pillanatban érzik magukat – a nagyon rosszkedvűtől a nagyon jókedvűig.

31. kép

Fontos, hogy a gyerekek tudassák a többiekkel, milyen hangulatban érkeztek az iskolába, és hogy változik ez a nap folyamán

32. kép

Jól megfér egymás mellett a hagyományos tábla és a modern, digitális tábla

Az osztályteremek alapvetően hasonlóan néznek ki, mint magyar társaik (33. kép).

33. kép

Egy osztályterem

34. kép

Színes lépcsőfokok a szorzótábla számaival

Látogatás a DSSV-ban (Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig)

Alkalmam volt a DSSV (= Észak-Schleswig Iskola- és Nyelvszövetsége / egyesülete?) székhelyén is látogatást tenni. Az általuk Dél-Dániában fenntartott német iskolák és óvodák (35. kép) a következők:

35. kép

Észak-Schleswig német pedagógiai intézményei. Forrás: <https://dssv.dk/>

Maike Minor a DSSV-n belül a német nemzetiségi óvodák szakfelelőse, Kätke F. Nissen pedig a német nemzetiségi iskolaké. A DSSV brossúráiból részletesen olvashatunk a német óvodákról itt: https://dssv.dk/wp-content/uploads/2023/06/2019-DSSV_Folder_Kiga_TYSK_WEB_FINAL.pdf. A német iskolákról pedig bővebben itt: https://dssv.dk/wp-content/uploads/2023/06/2019-DSSV_Folder_Schule_TYSK_WEB_FINAL.pdf

